

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 10.

Torsdagen den 28 januari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr *Andersson* i Altofta nästlidna gårdag anlönt till riksdagen och i dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande januari.

§ 3.

Efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 3 nästkommande februari anställa val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, vilken enligt § 69 riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i sina viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter i nämnden.

Vidare beslöt kammaren, likaledes på hemställan av herr talmannen, att vid omförmälda tillfälle företaga val av ej mindre tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja kommitterade för tryckfrihetens vård än även tre suppleanter för dessa valmän.

§ 4.

Föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 65, av herr *Tengdahl m. fl.*;

nr 66, av herr *Johansson* i Brånalt; och

nr 67, av herr *Bäcklund*;

till statsutskottet motionerna:

nr 68, av herr *Bergman*;

nr 69, av herr *Molin* i Dombäcksmark *m. fl.*;

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 10.

nr 70, av herr *Osberg*;
 nr 71, av herr *Zetterstrand*;
 nr 72, av herr *Christiernson m. fl.*; och
 nr 73, av herr *Welin*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 74, av herr *Lithander*;
 nr 75 och 76, av herrar *Hildebrand* och *Lübeck*; samt
 nr 77, av herr *Sandler m. fl.*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 78, av herr *Staaß m. fl.*;
 nr 79, av herr *Johansson* i Brånalt;
 nr 80, av herr *Jonsson* i Hökhult; och
 nr 81, av herr *Runefors*.

Vid remiss
 av motionen
 nr 82.

Vid föredragning härför av motionen nr 82, av herr *Vahlquist*, om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet, yttrade:

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag kan icke underlåta, mina herrar, att vid detta tillfälle göra några erinringar med avseende å den uppslagsbok, rörande vilken herr Vahlquist nu har väckt sin motion.

Jag skall därvidlag icke alls fästa mig vid att denna uppslagsbok i sina rent sakliga uppgifter under rubriken »Riksdagsfrågor» har en allt större och större benägenhet att minskas; utan vad jag i huvudsak vill fästa mig vid, är, att man ju rättvisligen kan och bör ställa den fordran på en publikation, som har understöd av statsmedel, att den i sina rent sakliga uppgifter skall något så när motsvara anspråket på tillförlitlighet. I det hänseendet kunde jag hava vissa erinringar att göra mot tidigare utkomna upplagor; men jag skall nu endast fästa mig vid den senast utkomna upplagan.

Man kan i denna upplaga finna, hur det exempelvis omnämnes, att rörande patent- och registreringsverket undertecknad skulle väckt en motion i andra kammaren. Nu är händelsen emellertid den, att jag rörande den saken icke alls har väckt någon motion; utan det är en ledamot av medkammaren, som heter K. A. Nilson, som har väckt en motion i den delen.

Men det kan ju vara en sak av jämförelsevis underordnad betydelse. Såsom exempel på de felaktigheter, som finnas i denna uppslagsbok, skall jag däremot fästa mig vid en upplysning, som där lämnas beträffande det penningtillskott, som enligt den i fjol antagna härordningen skall utgå. Rörande detta penningtillskott säges det i uppslagsboken, att det skall utgå endast till dem, som tjänstgöra såsom underbefäl under tiden för sådan tjänstgöring, och att detsamma kommer att höjas från 20 till 25 öre samt under tredje repetitionsövningen till 50 öre. — Jag känner ju mycket väl till, hurusom kammarens ledamöter be-

Vid remiss
av motionen
nr 82.
(Forts.)

träffande måhända just denna sak komma att tillfrågas av sina valmän. Skulle då någon av ledamöterna gå till denna uppslagsbok och lämna denna upplysning, så skulle den av kammarens ledamöter, som så gjorde, göra sig skyldig till att lämna en fullkomligt oriktig upplysning. Det förhåller sig nämligen så med detta penningtillskott, att det visserligen skall utgå med 25 öre om dagen till värnpliktiga, vilka tjänstgöra som underbefäl, under tiden för sådan tjänstgöring; men däremot är det alldeles oriktigt, som det står här i boken, att det skall utgå med 50 öre under tredje repetitionsövningen. Under tredje repetitionsövningen kommer detta penningtillskott att utgå allenast till underbefäl, som tjänstgör vid fotfolket, och icke ens till detta i allmänhet, utan endast till den delen av sådant underbefäl, som är uttagen jämlikt 26 § 2 mom. i värnpliktslagen — alltså en betydlig begränsning av det antal, som kommer i åtnjutande av detta penningtillskott.

Jag ber sålunda, att det utskott, bankoutskottet, till vilket motionen nu skall remitteras, måtte icke allenast taga under övervägande, huruvida en uppslagsbok utav denna beskaffenhet, i allmänhet må vara behöfvlig, utan jämväl noga undersöka, huruvida de uppgifter, som finnas i boken, äro så pass noggranna och tillförlitliga, att boken — om den i fortsättningen icke skall i det avseendet bli bättre, än den hittills varit — är förtjänt av att komma i åtnjutande av detta understöd.

Herr Vahlquist: Herr talman! Då jag har framlämnat motionen om anslag till en uppslagsbok, utan att vara direkt intresserad i motionens möjliga resultat, ber jag att få säga, att om erinringar finnas att göra mot vare sig uppställningen i boken eller möjligen mot en eller annan uppgift i densamma, författaren naturligtvis tacksamt mottager sådana erinringar, och om några särskilda önskemål i övrigt beträffande uppslagsboken finnas hos riksdagens ledamöter, han skall söka tillmötesgå dessa önskemål.

I övrigt är det helt naturligt, att det utskott, bankoutskottet, som får frågan angående bokens vara eller icke vara om hand, nog kommer att pröva alla de förhållanden, som herr E. A. Nilson påpekat. Jag tror därför, att saken nog kommer att reda ut sig, och är det så, att i allmänhet önskan finnes, att denna bok icke vidare måtte utkomma, skall jag finna mig i ett sådant resultat.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman, mina herrar! Jag förmodar, att det är många av kammarens ledamöter, som fått den uppfattningen, att denna bok varit ganska värdefull för oss alla vid många tillfällen, och jag kan icke heller annat än känna mig tacksam mot herr Nilson, som framställt dessa anmärkningar, men på samma gång vill jag uttrycka också den förhoppningen, att när nu dessa saker kommit på tal, större om-

Vid remiss
av motionen
nr 82.
(Forts.)

sorg kommer att nedläggas på redigeringen av denna uppslagsbok. De små anmärkningar herr Nilson framställde tycker jag ej heller voro av den betydande beskaffenhet, att han hade fog egentligen att framställa någon undran, huruvida denna publikation bör utkomma eller icke, utan tror jag, att vi, åtminstone en stor del av kammarens ledamöter, önska, att denna publikation fortfarande måtte utkomma, och jag är också viss om, att bankoutskottet kommer att ägna uppmärksamhet åt den kritik, som framställts i denna sak.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågasvarande motion jämte de i anledning av densamma nu avgivna yttrandena till bankoutskottet.

Härefter remitterades:

till lagutskottet motionerna:

nr 83, av herr *Ekerot m. fl.*;

nr 84, av herr *Borggren m. fl.*; och

nr 85, av herr *Palmstierna*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 86, av herr *Akerlund*;

nr 87, av herr *Molin* i Dombäcksmark;

nr 88, av herr *Sommelius m. fl.*;

nr 89, av herr *Runefors*; och

nr 90, av herr *Osberg m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 91, av herrar *Henrikson* och *Elisson*;

nr 92, av herr *Magnusson* i Skövde;

nr 93, av herr *Bengtsson* i Kullen; och

nr 94, av herr *Linders*;

till statsutskottet motionerna:

nr 95, av herr *Karlsson* i Fjäl;

nr 96, av herrar *Berg* i Munkfors och *Larsson* i Säby;

nr 97 och 98, av herr *Berg* i Stockholm;

nr 99, av herr *Rydén* i Malmö;

nr 100, av herr *Jönsson* i Revinge;

nr 101, av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna;

nr 102, av herr *Pålsson*; och

nr 103, av herr *Johansson* i Trollhättan;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 104, av herr *Staaff m. fl.*;

nr 105 och 106, av herr *Welin*;

nr 107, av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.*;

nr 108, av herr *Eriksson* i Grängesberg;

nr 109, av herr *von Hofsten m. fl.*;

nr 110, av herr *Christiernson*;

nr 111, av herr *Pålsson*;
nr 112, av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.*;
nr 113, av herr *Johansson* i Brånalt; samt
nr 114 och 115, av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Källman*;
till bankoutskottet motionerna:
nr 116, av herr *Andersson* i Knäppinge;
nr 117, av herr *Kloo*;
nr 118, av herr *Westerström*; och
nr 119, av herr *Holm*;
till lagutskottet motionerna:
nr 120—123, av herr *Lindhagen*;
nr 124, av herr *Lindhagen m. fl.*;
nr 125, av herr *Pettersson* i Södertälje;
nr 126, av herr *Vennerström m. fl.*;
nr 127, av herr *Persson* i Norrköping; och
nr 128, av herr *Holmdahl m. fl.*

Härpå föredrogs motionen nr 129, av herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*, om ändrad lydelse av 1 § första stycket i förordningen angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov *m. m.*; och yttrade därvid

Vid remiss
av motionen
nr 129.

Herr *Lindhagen*: Jag skall be att i fråga om denna motion få yttra några ord. Motionen rör nämligen den viktiga frågan om expropriationslagstiftningens, i all synnerhet om den s. k. sociala expropriationslagstiftningens förbättring. Frågan hade egentligen förtjänat sitt kapitel vid den stora remissdebatten, men det kan ju ske lika bra nu.

Det är ett glädjande tecken att det i år kommit icke mindre än två motioner från högerhåll, vilka i ingalunda oviktiga avseenden förorda, att det redan i år, utan dröjsmål med vidare utredning, skall genomföras en lagstiftning i syfte att förbättra villkoren för åtskilliga betungade samhällslager. Jag skall emellertid be att få fästa uppmärksamheten på att dessa motioner, särskilt den sista, enligt min uppfattning lida av en viss ensidighet, och jag skall därför be att få rekapitulera denna stora och viktiga fråga.

År 1913 framlade den liberala regeringen förslag till ny expropriationslagstiftning. Detta förslag innehöll en del förbättringar i själva förfarandet, och upptog dessutom en del nya expropriationsändamål. Man kan säga, att medan den s. k. sociala expropriationen förut icke haft någon hemortsrätt i lagen, så blev detta fallet nu genom den av den liberala regeringen upptagna frågan om expropriation dels för s. k. Folkets hus och dels för sådana lägenhetsinnehavare, som hade egna hus på ofri grund i samhällen med mera sammanträngd befolkning. I kamrarna var man enig om att detta sista förslag borde genomföras, men förslaget i dess helhet föll, som herrarna torde erinra sig.

Vid remiss
av motionen
nr 129.

(Forts.)

därigenom att kamrarna stannade i olika beslut beträffande expropriation för Folkets hus.

Man ville från förstakammarhåll och från högern icke gå med på detta, och man gjorde gällande, att man var bunden av en riksdagsskrivelse från år 1907, som till sin andliga upphovsman hade herr Olsson i Blädinge, vilken nu, och det med rätta, uppträder för sin gamla kärlek och som därvid fått med sig en del forna motståndare till denna sak.

Lagförslaget föll alltså 1913 på den av mig uppgivna anledningen. Så kom 1914 års första riksdag. Då satt ännu den liberala regeringen, och i trontalet bebadades, att det skulle framkomma en ny expropriationslagstiftning, trots att föregående års lagförslag hade avslagits. Sedan kom 1914 års andra riksdag, men i trontalet till den riksdagen finnes ju ingenting om denna lagstiftning. Saken framfördes icke heller av regeringen. Förklaringen härtill ligger förmodligen i följande anförande i det Hammarskjöldska trontalet: »När orsakerna till den förlamande känslan av bristande trygghet för fosterlandet blivit undanröjda, skall, det är min förvisning, hela folket med större tillförsikt deltaga i arbetet på andra stora samhällsfrågor, som vänta på sin lösning.» Man kan ju möjligtvis förstå, att regeringen lät expropriationslagstiftningen falla av denna anledning. Frågan framfördes emellertid icke desto mindre av det socialdemokratiska partiet även vid 1914 års senare riksdag, men den socialdemokratiska motionen fick då icke något som helst understöd, icke heller av de motionärer, som nu framträtt från högerhåll, och således icke heller i vad den avsåg lägenhetsinnehavare, som komma att tillgodoses enligt det nu föreliggande förslaget.

Jag vill nu fästa uppmärksamheten på följande. År 1913 beslöt riksdagen genom en särskild skrivelse att förorda expropriation icke blott för sådana lägenhetsinnehavare, om vilka herr Olsson i Blädinge och herr Lindman nu motionera, nämligen de som ha egna hus på ofri grund i samhällen med mera sammanträngd befolkning, utan även för dem, som befinna sig på andra platser, således även för s. k. ensittare. I denna skrivelse begärdes endast utredning; något bestämt lagförslag fanns icke utformat. Vid 1914 års senare riksdag sade lagutskottet — och utskottets mening blev även riksdagens beslut — att utskottet icke ville taga position till någon av dessa frågor, ty, sade utskottet, det är alldeles klart, att denna fråga inom kort måste komma fram på riksdagens bord, och då bör man icke sammanblanda frågorna: den fråga, som riksdagen skrivit särskilt om 1913, borde komma fram samtidigt med de andra frågorna.

I detta sakernas läge väntade man väl alldeles särskilt att i 1915 års trontal finna denna sak berörd, men även där lyser den med sin frånvaro. Jag vet icke, om det beror på, att regeringen fortfarande anser, att vi sitta här förlamade av känslan utav bristande trygghet för fosterlandet, och om icke denna förlamning blivit åtminstone så pass mycket hävd, att vi kunde bestå oss med

att syssla med denna stora sociala fråga lika väl som med andra saker av juridisk innebörd, som dock icke ha samma stora sakliga betydelse som denna. Jag tror, att frånvaron i trontalet av ett omnämnande av denna fråga beror på bristande intresse hos den nuvarande regeringen för densamma. Därför har saken blivit framförd igen av det socialdemokratiska partiet och även, till min stora glädje, i vissa delar genom två motioner från högerhåll. Detta tyder ju på, tycker jag, att när regeringen icke vill framföra denna sak, bör riksdagen taga den i sin hand, och därför har det föreslagits av det socialdemokratiska partiet, att riksdagen borde söka att själv efter lagutskottets direktiv utarbeta ett nytt förslag på grundvalen av 1913 års kungl. proposition och med hänsyn tagen till de ytterligare önskemål, som framförts från socialdemokratiskt håll. Hur saken än utfaller, bör man ju hoppas, att denna riksdag, oavsett saknaden av regeringsproposition, ville låta så mycket som möjligt av den sociala expropriationen bli verklighet, nämligen icke blott det, varom nu har motionerats av herr Olsson i Blädinge, utan ock den ytterligare möjlighet till expropriation, varom riksdagen skrev år 1913, nämligen för alla sådana innehavare av lägenheter på ofri grund, som skäligen böra kunna åtnjuta sådan förmån. Dessutom vill jag särskilt fästa kammarens uppmärksamhet på och påkalla dess behjärtande av, att åtminstone denna segslitna fråga om expropriation för »Folkets hus» måtte, om icke hela det stora förslaget kan godkännas, jämte det nyss vidrörda ingå i det, som redan vid denna riksdag blir verklighet för att åtminstone i någon mån uppfylla den Hammarskjöldska regeringens löfte om att folket skulle, sedan det något lugnat sig över den stora världstilldragelsen, kunna med tillförsikt arbeta på andra stora samhälleliga frågors lösning.

Nu har emellertid här inträffat, att det föreligger även en annan motion, framförd av herrar Hellberg i Ljungskile och Rydholm, vilka gå ännu längre än herr Olsson i Blädinge. De påpeka, och det med rätta, att 1907 års riksdagsskrivelse begärt också rätt till expropriation av mark för skapande av nya bostadslägenheter. Där ha vi ytterligare en viktig punkt i den sociala expropriationen, och här se vi i alla fall, huru förhållandenas tvång driver fram dylika krav även från sådana håll, där man principiellt anser, att det icke går an att inlåta sig på sådana lagstiftningsåtgärder. När den saken kommit fram och ju är lika brådskande som det andra, skulle det vara mycket glädjande, om riksdagen skulle kunna samla sig även om den.

Sedan komma de många andra stora frågorna inom den sociala expropriationen: rätt att expropriera jordbrukslägenheter, som lida under visst betryck såsom lydande under stora domäner samt rätt att expropriera mark för nya jordbruk, vilka båda frågor också äro framförda i den socialdemokratiska motionen.

Jag hoppas således, herr talman, att genom dessa samfälliga motioner och trots det, att trontalet fortfarande icke talar något

Vid remiss
av motionen
nr 129.
(Forts.)

Vid remiss
av motionen
nr 129.
(Forts.)

om denna viktiga sak, riksdagen skall finna timman vara inne att omsider göra något för den sociala expropriationen och göra det mesta möjliga redan vid denna riksdag.

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Det är visserligen sant att, såsom herr Lindhagen sade, riksdagen skrev år 1913 och begärde utredning om rätt till expropriation för ägare av byggnader på ofri grund, men denna utredning har ju ännu icke försiggått. Jag vet icke, om herr Lindhagen avsåg att rikta en förebräelse mot mig, men jag tycker icke, att man förtjänar förebräelser för att man icke upptager en fråga, som icke ännu blivit utredd. Man bör väl icke föregripa den utredning, som av riksdagen blivit begärd. Motionärerna hava därför endast upptagit vad som det vid 1913 års riksdag visade sig, att båda kamrarna kunde ena sig om, och jag tror också, att denna fråga angående åstadkommande av tryggare bostadsförhållanden i dessa omnämnda samhällen är den mest trängande av alla de expropriationsfrågor, som för närvarande stå på dagordningen.

Det är blott detta jag velat tillägga.

Vidare anfördes ej. Kamaren beslöt att remittera ifrågavarande motion jämte de i anledning av densamma nu avgivna yttrandena till lagutskottet.

Slutligen hänvisades:

till statsutskottet motionen nr 130, av herr *Lithander*;

till lagutskottet motionerna:

nr 131, av herr *Lithander*;

nr 132, av herrar *Hellberg* i Ljungskile och *Rydholm*; samt

nr 133, av herr *Hellberg* i Ljungskile;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 134, av herr *Ekerot m. fl.*;

nr 135, av herr *Gustafson* i Kasenberg;

nr 136, av herr *Staaß m. fl.*;

nr 137—139, av herr *Lindhagen*;

till tillfälligt utskott motionen nr 140, av herr *Lindhagen*;

till bankoutskottet motionen nr 141, av herr *Lindhagen*;

till tillfälligt utskott motionen nr 142, av herrar *Thore* och *Hellberg* i Ljungskile;

till statsutskottet motionen nr 143, av herr *Ekman*; samt

till tillfälligt utskott motionerna:

nr 144, av herrar *Nilsson* i Kristianstad och *Thorsson*; samt

nr 145, av herrar *Runefors* och *Hallén*.

§ 5.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herrar *Nilsson* i Kristianstad och *Thorsson*, nr 146, i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916; och

herr *Holmström*, nr 147, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om bidrag av statsmedel till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 6.

Till bordläggning anmälades konstitutionsutskottets memorial, nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,56 e. m.

In fidem
Per Cronvall.